

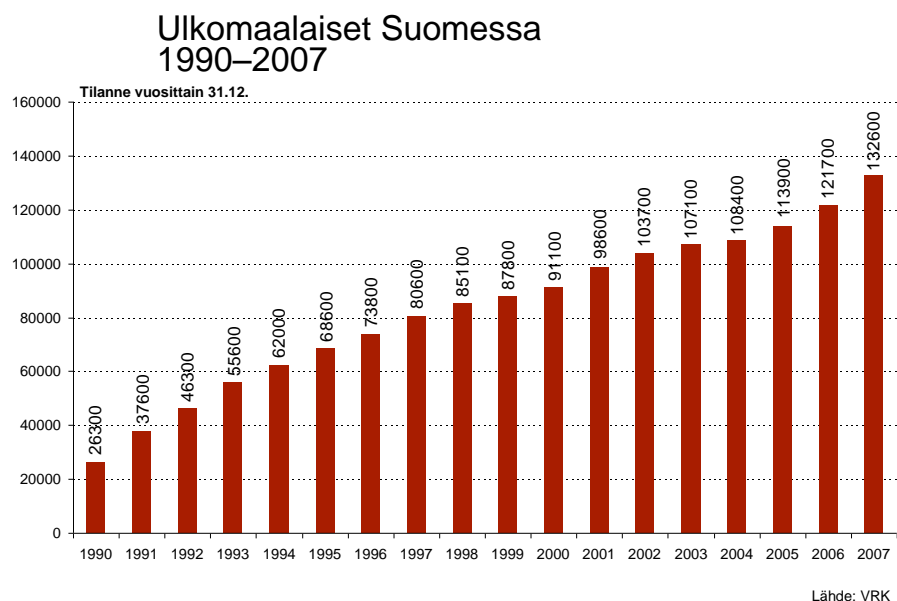
Perusopetuksen yleisten tavoitteiden ja tuntijaon uudistusryhmälle

MAAHANMUUTTAJATAUSTAISTEN OPPILAIDEN OPETUS

Opetusneuvos Leena Nissilä

Taustaa

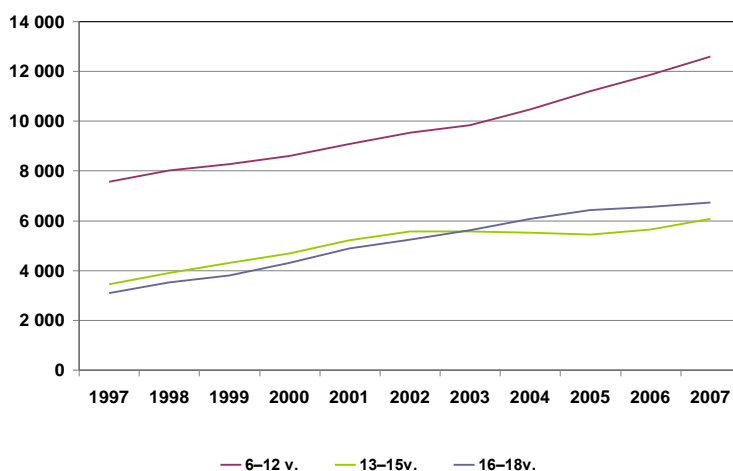
Maahanmuuttajien määrä Suomessa on kasvanut viime vuosikymmeninä voimakkaasti. Siitä huolimatta Suomessa on edelleen suhteellisen vähän maahanmuuttajia, jos tilannetta verrataan moniin Keski-Euroopan maihin tai muihin Pohjoismaihin. Suomessa muutos on ollut kuitenkin nopea, sillä maahanmuuttajien määrä on lisääntynyt erityisesti 1990-luvulla ja sen jälkeen. Seuraavassa kuviossa on esitetty ulkomaalaisten määrän kehitys vuosina 1990–2007.

Kuvio 1. Ulkomaalaiset Suomessa 1990–2007.

Vieraskielisten kouluikäisten määrän lisääntyminen puolestaan näkyy kuviossa 2. Tällä hetkellä perusopetuksessa opiskelee kaikkiaan 17 156 vieraskielistä oppilasta. Määrä kasvaa noin 500–700 oppilaalla vuosittain. Omaleimaista Suomelle on se, että maahanmuuttajat eivät ole jakautuneet tasaisesti, vaan erityisesti suurissa kaupungeissa ja vastaanottokeskuspaikkakunnilla on kouluja, joissa on suhteellisen paljon maahanmuuttajia. Tällä hetkellä maahanmuuttajataustaisia asuu Suomen jokaisessa kunnassa, ja melkein jokaisessa lähikoulussakin opiskelee vieraskielisiä oppilaita.

VIERASKIELISET KOULUIKÄISET 1997–2007

Kuvio 2. Vieraskieliset 6–12-vuotiaat, 13–15-vuotiaat ja 16–18-vuotiaat vuosina 1997–2007. Lukumääriin ei sisälly turvapaikanhakijoita.

Terminologiasta

Maahanmuuttaja-termiä käytetään usein yleiskäsitteenä, joka kuvaa kaikkia maahanmuuttaneita tai maahanmuuttajataustaisia henkilöitä, joiden äidinkieli on muu kuin suomi, ruotsi tai saame. Maahanmuuttajia ovat muun muassa pakolaiset, siirtolaiset, paluumuuttajat ja muut ulkomaalaiset sekä eräissä yhteyksissä myös turvapaikanhakijat. Käsitteenä **maahanmuuttaja** tarkoittaa kuitenkin varsinaisesti vain itse maahanmuuttanutta henkilöä. Sen sijaan **maahanmuuttajataustainen** on henkilö, joka itse tai jonka molemmat vanhemmat ovat syntyneet ulkomailla. **Vieraskielinen** on sellainen Suomessa asuva henkilö, jonka äidinkieli on jokin muu kuin suomi, ruotsi tai saame.

Maahanmuuttajataustaisia ja heidän koulutustaan koskevat tilastot kootaan eri lähteistä, sillä yksiselitteistä maahanmuuttaja-indikaattoria ei tilastoissa käytetä. Suomessa Tilastokeskus käyttää pääsoin kolmea muuttajaa: ulkomaan kansalaisuutta, äidinkieltä ja syntymämaata, joiden avulla voidaan arvioida maahanmuuttajaryhmän kokoa. Yleisimmän on käytössä ulkomaan kansalaisuus, mutta myös äidinkielen avulla tehdään ryhmän koon arviointia. Koulutusta koskevat tilastot perustuvat perusopetuksen osalta ikäryhmittäisiin äidinkielen tietoihin, koska heistä ole henkilö pohjaista tilastoa. Lukion, ammatillisten oppilaitosten, ammattikorkeakoulujen ja yliopistojen maahanmuuttajamääriä on tavallisimmin arvioitu kansalaisuuden perusteella, mutta yhä enemmän nykyisin myös äidinkielen perusteella. Suomessa ei tilastoida etnistä alkuperää (esim. romanit, kurdit jne.). Näiden lisäksi maahanmuuttajien opetusta koskevia tilastoja saadaan suoraan erillisrahoituksen perusteella (esim. valmistava opetus, oman äidinkielen opetus) Opetushallituksesta.

Mitä on maahanmuuttajataustaisten opetus?

Ennen perusopetusta maahanmuuttajat voivat saada perusopetukseen valmistavaa opetusta. Perusopetuksessa maahanmuuttajataustaisten opetus toteutuu normaalin perusopetuksen lisäksi suomi tai ruotsi toisena kielenä -opetuksena, tukiopetuksena, maahanmuuttajien oman äidinkielen opetuksena sekä muiden uskontojen opetuksena. Suomi tai ruotsi toisena kielenä on maahanmuuttajille pakollisen oppiaineen pakollinen oppimäärä, jos oppilaan suomen kielen taito ei ole äidinkielen tasoinen kaikilla

Opetushallitus

Hakaniemenranta 6, PL 380, 00531 Helsinki, puhelin 040 348 7555, faksi 040 348 7865, etunimi.sukunimi@oph.fi, www.oph.fi

Utbildningsstyrelsen

Hagnäskajen 6, PB 380, 00531 Helsingfors, telefon 040 348 7555, fax 040 348 7865, förnamn.efternamn@oph.fi, www.oph.fi

kielitaidon osa-alueilla. Suomi tai ruotsi toisena kielenä -opetusta annetaan joko osana koulun opetusta, koulun tukiovetusresurssien turvin tai erillisellä valtionavustuksella, jota Opetushallituksesta voi hakea kuusi vuotta opetukseen osallistumisen alkamisesta.

Maahanmuuttajien oman äidinkielen opetus on vuoden 2004 perusteiden mukaisesti perusopetusta täydentävää opetusta, joka on vapaaehtoista. Sitä järjestetään pääsääntöisesti erillisellä valtionavustuksella, jota voi Opetushallitukselta hakea 2 vuosiviikkotuntiin.

Maahanmuuttajaoppilaat tarvitsevat yleensä myös tukiovetusta eri oppiaineissa. Perusopetuslain 16 §:n mukaan opinnoissa tilapäisesti jälkeen jääneille tai muutoin erityistä tukea tarvitseville tulee antaa tukiovetusta. Tämä koskee myös vieraskielisiä oppilaita. Erillisellä valtionavustuksella annettavan tukiovetuksen lisäksi vieraskielisille tulee antaa tarvittaessa myös perusopetuslain 16 §:n mukaista tukiovetusta. Muun uskonnon opetus järjestetään osana koulun opetusta, oikeuden siihen takaa perusopetuslaki. Koska maahanmuuttajaoppilaiden opetusjärjestelyt vaativat opetuksen järjestäjiltä panostusta, vieraskielisistä oppilaista on maksettu korotettua valtionosuutta (perusopetuksen yksikköhinta) vuodesta 2006 lähtien (vuoden 2010 alusta lähtien kunnan vieraskielisistä 6–15-vuotiaista asukkaista).

Perusopetukseen valmistava opetus

Oppivelvollisuusikäisille ja esiopetusikäisille maahanmuuttajalapsille voidaan antaa perusopetukseen valmistavaa opetusta. Perusopetukseen valmistava opetus on tarkoitettu jokaiselle maahanmuuttajataustaiselle oppilaalle, jonka suomen tai ruotsin kielen taito ei vielä ole riittävän hyvä perusopetuksen ryhmässä opiskelemiseen.

Valmistavan opetuksen tavoitteena on tukea oppilaiden tasapainoista kehitystä ja kotoutumista suomalaiseen yhteiskuntaan sekä antaa tarvittavat valmiudet perusopetukseen siirtymistä varten. Valmistavaa opetusta varten ei ole olemassa valtakunnallista tuntijakoa, vaan oppilaalle annetaan opetusta perusopetuksen oppiaineissa oppilaan opinto-ohjelmassa tarkemmin määritellyllä tavalla. Oppiaineiden opetuksessa noudatetaan soveltuvin osin perusopetuksen opetussuunnitelman perusteita. Opetuksessa otetaan huomioon, että oppilaat ovat iältään, oppimisvalmiuksiltaan ja oppimistaustaltaan erilaisia. Valmistavan opetuksen aikana oppilaat integroidaan perusopetuksen ryhmiin, lähinnä ikätasoaan vastaaviin suomen- tai ruotsinkielisiin opintoihin oppilaan oman opinto-ohjelman mukaan. Integroinnilla edistetään kotoutumista, sosiaalisen kielitaidon kehittymistä ja oppiaineen sisällön omaksumista.

Opetusta annetaan 6–10-vuotiaille vähintään 900 tuntia ja tätä vanhemmille vähintään 1000 tuntia, mikä tarkoittaa noin yhden lukuvuoden mittaista koulutusta. Perusopetukseen valmistavan opetuksen opetusryhmien muodostamisesta päättää opetuksen järjestäjä. Ryhmäkoolle ei ole asetettu vaatimuksia, joten ryhmän voi perustaa myös yhdelle maahanmuuttajaoppilaalle. Opetushallitus antoi uudet valmistavan opetuksen opetussuunnitelman perusteet vuonna 2009.

Suomi ja ruotsi toisena kielenä -opetus

Tuntijakoasetuksen (1435/2001) mukaan koulun opetuskielen mukaan määräytyvän äidinkielen ja kirjallisuuden sijasta maahanmuuttajille voidaan opettaa joko kokonaan tai osittain suomen tai ruotsin kieltä erityisen maahanmuuttajille tarkoitetun oppimäärän mukaisesti. Perusopetuksen opetussuunnitelman perusteiden (2004) mukaan oppilaille, joiden äidinkieli ei ole suomi, ruotsi tai saame ja joiden suomen tai ruotsin kielen taito ei ole äidinkielen tasoinen kaikilla kielitaidon osa-alueilla,

opetetaan suomea tai ruotsia toisena kielenä joko kokonaan tai osittain suomi tai ruotsi äidinkielenä -oppimäärän sijaan.

Suomi ja ruotsi toisena kielenä -opetusta on tarkasteltu lähemmin perusopetuksen yleisten tavoitteiden ja tuntijaon uudistusryhmälle tehdyssä muistiossa *äidinkieli ja kirjallisuus: suomi ja ruotsi toisena kielenä* (Nissilä 7.1.2010).

Maahanmuuttajien oman äidinkielen opetus

Suomen maahanmuuttajataustaisten opetuksessa noudatetaan ns. pohjoismaista linjaa, jossa valtakielen opetuksen lisäksi annetaan oman äidinkielen opetusta. Suomessa pakolaisoppilaat ovat voineet saada opetusta omassa äidinkielessään 1970-luvun alkupuolelta lähtien. Opetusministeriön aloite vuonna 1987 käynnisti opetuksen sen nykyisessä laajuudessa eli toi sen piiriin myös muut maahanmuuttajat. Vieraskielisten lasten äidinkielen opetus aloitettiin Suomen peruskouluissa ja lukioissa vuonna 1988. Vuonna 1987 opetusministeriö vahvisti vieraskielisten lasten äidinkielen opetukseen ja ulkomailta muuttavien suomalaislasten ulkomailla hankkiman kielitaidon ylläpitämiseen tähtäävään opetukseen myönnettävän ylimääräisen valtionavun myöntämisperusteet.

Opetusministeriön ohjeiden mukaan kuntien tehtävänä oli ilmoittaa lasten vanhemmille opetuksen järjestämisen mahdollisuuksista. Peruskoululle ja lukiolle voitiin myöntää ylimääräistä valtionavustusta enintään 86 prosenttia, todellisista ja hyväksyttävistä tässä tarkoitettujen opettajien palkkakustannuksista ja niihin liittyvistä lakisääteisistä maksuista. Opetusministeriön ohjeisiin kuului myös tieto valtiovarainministeriön vahvistamasta oman äidinkielen opettajan palkkausperusteista sekä ohje, jonka mukaan opettajaksi oli ensisijaisesti palkattava opetuskieltä äidinkielenään puhuva mahdollisimman pätevä henkilö. Kouluhallitus (myöhemmin Opetushallitus) on lähettänyt vuosittain tiedotteen maahanmuuttajien oman äidinkielen opetuksesta kunnallisille ja yksityisille perusopetuksen ja lukiokoulutuksen järjestäjille vuodesta 1988 lähtien. Tiedotteista, joissa Opetushallitus antaa ohjeistusta maahanmuuttajien opetusjärjestelyihin, ilmenee, että oman äidinkielen opetuksen järjestelyissä on tapahtunut vuosien aikana joitakin muutoksia. Nämä muutokset koskevat muun muassa opetusta saavaa kohderyhmää sekä opetusryhmän kokoa. Opetusministeriön vuonna 1995 antaman päätöksen mukaan avustuksen saamisen ehtona on, että asianomaisen kielen opetusryhmään on kuulunut lukukauden alussa vähintään neljä oppilasta, kun aikaisemmin oppilaita piti olla viisi. Muutos aikaisempaan nähden vuonna 1995 oli myös se, että samassa opetusryhmässä saattoi olla sen jälkeen oppilaita eri vuosiluokilta ja eri kouluista sekä myös esiopetusta opetustoimissa saavia oppilaita. Opetuksen järjestäjille annettiin aiemmin sellaiset ohjeet, että oman äidinkielen opetus pitäisi pääsääntöisesti järjestää oppituntien ulkopuolella. Uudempien tiedotteiden mukaan opetus tuli pyrkiä järjestämään siten, että oppilaan päivittäinen työmäärä ei muodostu kohtuuttomaksi. Vuoden 2010 alusta voimaan tullessa opetusministeriön asetuksessa sanotaan, että maahanmuuttajien oman äidinkielen opetus tulee järjestää koulupäivän aikana.

Maahanmuuttajaoppilaiden opetuksen opetussuunnitelmallisia kysymyksiä on ensimmäisen kerran käsitelty Kouluhallituksen Pakolaisopetuksen työryhmän muistiossa vuonna 1987. Muistio sisälsi suosituksen pakolaislasten ns. alkuvaiheen opetuksen (myöhemmin valmistavan opetuksen) äidinkielen oppimäärään (KH 1987). Vuonna 1992 Opetushallitus antoi Maahanmuuttajien opetussuunnitelmien perusteet, joissa on esitetty maahanmuuttajille tarkoitettun äidinkielen opetuksen oppimäärän perusteet. Asiakirjassa määriteltiin peruskoulun maahanmuuttajaopetuksen normit ja yleistavoitteet, maahanmuuttajaoppilaille tarkoitettun äidinkielen opetuksen oppimäärän perusteet ja tukiopetukseen liittyvät asiat. Tämän lisäksi asiakirja sisälsi

opetussuunnitelman perusteet pakolaisten ja turvapaikkaa hakevien oppilaiden alkuvaiheen ryhmämuotoista opetusta varten sekä ehdotuksia maahanmuuttajien opetuksen opetussuunnitelman perusteiden kehittämiseen.

Vuonna 1994 peruskoulun opetussuunnitelman perusteisiin sisältyivät ensimmäistä kertaa sekä vieraskielisten oppilaiden äidinkielen opetusta että suomi ja ruotsi toisena kielenä maahanmuuttajille -opetusta varten laaditut opetussuunnitelman perusteet. *Peruskoulun opetussuunnitelman perusteet 1994* sisälsi vieraskielisten oppilaiden äidinkielen opetuksen tavoitteet ja keskeiset sisällöt sekä opiskelun luonteen ja opetuksen lähtökohtia. *Perusopetuksen oppilaan arvioinnin perusteiden* mukaan (OPH 1999) oppilas saattoi opiskella äidinkielenä saamen kieltä, romania, viittomakieltä tai muuta äidinkieltä. Samaa kieltä ei voitu kuitenkaan arvioida äidinkielenä ja vieraana kielenä. Oppilaan oman äidinkielen oppimäärä arvioitiin numeromerkinällä päättötodistuksessa, mikäli oppilas oli opiskellut sitä vuosiluokkien 7–9 aikana yhteensä vähintään kaksi vuosiviikkotuntia. Muussa tapauksessa se arvioitiin merkinnällä ”hyväksytty”. Niissä tapauksissa, joissa oppilaalla oli kaksi arvosanaa äidinkielestä ja kirjallisuudesta, päättöarvosanalueteloon merkittiin äidinkielen ja kirjallisuuden arvosanaksi näiden kahden arvosanan aritmeettinen keskiarvo pyöristettynä lähimpään kokonaislukuun. Maahanmuuttajien äidinkielen opetuksen arvosana merkittiin siis muiden oppiaineiden tavoin todistukseen ja arvosanalla oli merkitystä näin myös yhteishaussa.

Perusopetuksen opetussuunnitelman perusteet 2004 sisältää Opetushallituksen suosituksen maahanmuuttajien äidinkielen opetuksen perusteiksi. Perusteiden mukaan maahanmuuttajien äidinkielen opetus on perusopetusta täydentävää opetusta. Maahanmuuttajaoppilaiden oman äidinkielen opetuksen laajuudesta on päätettävä opetuksen suunnitelmassa ja tavoitteet on suhteutettava opetuksen laajuuteen. Opetushallituksen maahanmuuttajien äidinkielen opetuksen perusteet (2004) on laadittu kahden viikkotunnin vuosittaiseen äidinkielen opetukseen.

Maahanmuuttajien oman äidinkielen opetukseen ei ole määritelty opettajien kelpoisuutta. Opetushallituksen selvityksen mukaan vuonna 2003 Suomessa toimi maahanmuuttajaoppilaiden äidinkielen opettajina 410 opettajaa. Heistä 138 eli 34 prosenttia toimi päätoimisena ja 272 eli 66 prosenttia sivutoimisena opettajana. Opettajien kelpoisuudesta saaduista tiedoista ilmenee, että maahanmuuttajaoppilaiden äidinkielen opettajina toimivista opettajista 16 prosentilla on lähtömaassa hankittu äidinkielen opettajan kelpoisuus. Heistä 29 prosentilla on tutkintojen rinnastuspäätöksen ja opettajan muodollisen kelpoisuuden edellyttämien pedagogisten opintojen myötä saatu opettajan kelpoisuus Suomessa. Maahanmuuttajaoppilaiden äidinkielen opettajina toimivista opettajista 21 prosentilla on lähtömaassa hankittu muu opettajan kelpoisuus. Heistä 20 prosentilla on tutkintojen rinnastuspäätöksen ja opettajan muodollisen kelpoisuuden edellyttämien pedagogisten opintojen myötä saatu opettajan kelpoisuus Suomessa. Vuonna 2008 maahanmuuttajien oman äidinkielen opetusta sai noin 12 000 oppilasta yhteensä 50 kielessä.

Muiden uskontojen opetus

Uskonnon opetus Suomessa ei ole oman uskonnon tunnustuksen mukaista, vaan oman uskonnon mukaista eli tunnustuksetonta opetusta. Uskonnon opetus ei siten ole uskonnon harjoittamista eli riittiin osallistumista. Perusopetuslain mukaisesti koulutuksen järjestäjän tulee järjestää oman uskonnon opetusta, kun vähintään kolmen oppilaan huoltajat sitä vaativat. Lukiossa 18 vuoden ikäisenä aloittava voi valita uskonnon tai elämäntiedon. Periaatteena on se, että valinta uskonnonopetuksen muotojen välillä on pitkäkestoinen.

Opetushallitus

Hakaniemenranta 6, PL 380, 00531 Helsinki, puhelin 040 348 7555, faksi 040 348 7865, etunimi.sukunimi@oph.fi, www.oph.fi

Utbildningsstyrelsen

Hagnäskajen 6, PB 380, 00531 Helsingfors, telefon 040 348 7555, fax 040 348 7865, förnamn.efternamn@oph.fi, www.oph.fi

Jos uskonnollinen yhdyskunta antaa opetuksen, opetuksesta ei tule arvosanaa koulun todistukseen. Hyväksilukeminen tehdään yleisten periaatteiden mukaan. Muiden uskontojen opetusta varten tehdään opetussuunnitelman perusteet erillisillä päätöksillä (toukokuussa 2006 vahvistettu ks. www.oph.fi / opetussuunnitelmien ja tutkintojen perusteet). Samat uskonnonopetuksen tavoitteet koskevat kaikkia uskontoja. Uskonnon opetuksen tehtävänä on tarjota oppilaalle tietoja, taitoja ja kokemuksia, joista hän saa aineksia identiteetin ja maailmankatsomuksen rakentamiseen. Opetus antaa valmiuksia kohdata uskonnollinen ja eettinen ulottuvuus omassa ja yhteisön elämässä. Opetuksen tavoite on uskonnollinen ja katsomuksellinen yleissivistys.

Opettajan ei tarvitse olla opettamansa uskonnollisen yhdyskunnan jäsen. Uskonnon opettajan kelpoisuus on aineenopettajan kelpoisuus, joka tarkoittaa korkeakoulututkintoa sekä opettajan pedagogisia opintoja sekä opettettavan aineen hallintaa (55 tai 35 ov). Muiden uskontojen opetuksessa opettajan kelpoisuus on yleinen opettajakelpoisuus, asianomaisen uskonnon korkeakouluopinnot tai muuten hankitut riittävät tiedot ja asianomaisen uskonnon tuntemus. Muiden uskontojen opetukseen osallistuneiden määrät näkyvät seuraavassa taulukossa.

Taulukko 1. Perusopetuksen (vuosiluokat 1–9 ja lisäopetus) oppilaat katsomusaineen opiskelun mukaan. Lähde: Tilastokeskus - Opetushallituksen raportointitietokanta ROPTI.

VUOSI	Ev.lut	Ortod.	Elämäkatsomus	Muut uskonnot	Ei osallistu katsomusaine- opiskeluun
2008	512 705	7 003	15 543	8 919	763
2007	523 688	6 987	15 006	8 054	029
2006	532 174	7 093	14 793	7 919	969
2005	541 390	7 007	14 397	7 238	073
2004	548 419	6 889	14 221	7 036	248
2003	552 958	6 934	14 056	6 775	257

Maahanmuuttajataustaisten opetuksen rahoitus

Pääsääntöisesti kunnan on tarkoitettu rahoittavan maahanmuuttajataustaisten oppilaiden opetus normaalista valtionosuudesta osana koulun opetusta tai koulun tukiovetusresursseista. Vuoden 2006 alusta lähtien opetuksen järjestäjä on saanut kuitenkin korotettua valtionosuutta (perusopetuksen yksikköhinta) vieraskielisistä oppilaista perusopetuksessa. Vuoden 2010 alusta lähtien tämä korotus on 6–15-vuotiaista vieraskielisistä kunnan asukkaista.

Lisäksi opetuksen järjestäjä on voinut hakea Opetushallitukselta erillistä valtionavustusta maahanmuuttajaoppilaan suomi tai ruotsi toisena kielenä -opetukseen ja muun opetukseen tukeen neljä vuotta oppilaan maahantulosta. Rahoitusta on voinut hakea yhdestä opetustunnista viikossa koulua kohden ja opetustunnista viikossa opetukseen oikeutettua oppilasta kohden. Tästä valtionavustuksesta noin 75 % on haettu suomi/ruotsi toisena kielenä -opetukseen ja noin 25 % muiden aineiden tukiovetukseen. Suomi/ruotsi toisena kielenä -opetus on ollut mahdollista järjestää joko osana koulun opetusta ja/tai erillisten resurssien turvin (koulun tukiovetusresurssien tai maahanmuuttajien tukiovetukseen tarkoitettun erillisen valtionavustuksen avulla). Vuoden 2010 alusta voimaan tullut opetusministeriön asetus

Opetushallitus

Hakaniemenranta 6, PL 380, 00531 Helsinki, puhelin 040 348 7555, faksi 040 348 7865, etunimi.sukunimi@oph.fi, www.oph.fi

Utbildningsstyrelsen

Hagnäskajen 6, PB 380, 00531 Helsingfors, telefon 040 348 7555, fax 040 348 7865, förnamn.efternamn@oph.fi, www.oph.fi

muuttaa opetuksesta myönnettävän valtionavustuksen ehtoja siten, että rahoitusta voi hakea Opetushallitukselta kolmesta opetustunnista viikossa jokaista neljän oppilaan laskennallista ryhmää kohti. Mikäli opetuksen järjestäjällä on tässä pykälässä tarkoitettuun opetukseen oikeutettuja oppilaita vähemmän kuin neljä, voi laskennallisen ryhmän koko olla kaksi oppilasta. Vuoden 2010 alusta lähtien suomi tai ruotsi toisena kielenä -opetuksen ja muun opetuksen tukeen ovat oikeutettuja ne vieraskieliset oppilaat, joiden perusopetuslaissa (628/1998) tarkoitettuun opetukseen osallistumisen aloittamisesta on kulunut enintään kuusi vuotta. Opetuksen järjestäjä voi hakea Opetushallitukselta myös erillistä valtionavustusta maahanmuuttajien oman äidinkielen opetukseen kahdesta opetustunnista viikossa. Ryhmään tulee tällöin kuulua lukukauden alussa vähintään neljä oppilasta.

Oppimistulokset

Kansainväliset tutkimukset ovat osoittaneet, että maahanmuuttajaoppilaat pärjäävät lukemisessa, kirjoittamisessa ja matematiikassa kantaväestöä heikommin. Lisäksi ensimmäisen sukupolven maahanmuuttajaoppilaat pärjäävät huomattavasti heikommin kuin toisen polven maahanmuuttajaoppilaat. Kyse on siis kohtuullisen normaalista ilmiöstä, joka todennettu ympäri maailmaa. (Pisa 2006.) Helsingin yliopiston Koulutuksen arviointikeskuksen PISA 2006-tutkimusarvioinnin mukaan maahanmuuttajalapsat saavat Suomessa niin hyvää perusopetusta, että myös heidän Pisa-osaamisensa on korkeammalla tasolla kuin OECD-maiden maahanmuuttajilla. Tutkimus koskee sekä ensimmäisen että toisen polven maahanmuuttajia. Vaikka Suomessa PISA 2006-tutkimukseen osallistujista olikin vain noin 3 prosenttia ulkomaalaistaustaisia, hyviä oppimistuloksia ei voida selittää heidän vähäisellä määrällään. Kun Pisa 2006-tutkimuksen Suomen ja muiden maiden tuloksia on verrattu maahanmuuttajien osalta, on havaittu, että Suomessa asuvat maahanmuuttajat saavat jopa 50 PISA-pistettä enemmän kuin OECD-maiden maahanmuuttajat keskimäärin. Kansainvälisesti vertailtuna Suomessa asuvat maahanmuuttajaoppilaat saavat siis keskimäärin hyvää opetusta. Mutta haasteita riittää Euroopan ovien avautuessa yhä suuremmille maahanmuuttajamäärille. Koulutuksessa on osattava ennakoita maahanmuuttajien tarpeet ja kielen oppimisen tärkeys.

Kansainvälisiä tuloksia täydentää Opetushallituksen tekemä tutkimusraportti *Maahanmuuttajaoppilaat ja koulutus – tutkimus oppimistuloksista, koulutusvalinnoista ja työllistymisestä* (Opetushallitus 2008). Opetushallituksen raportin mukaan maahanmuuttajaoppilaat suoriutuvat heikommin suomenkielisiin verrattuna esim. 5. ja 6. luokan oppimistuloksissa ympäristö- ja luonnontiedon ja matematiikan osalta sekä 9. luokan matematiikassa ja äidinkielessä selkeästi heikommin. Lisäksi noin kolmannes maahanmuuttajaoppilaista kuuluu heikoimmin menestyneiden kymmenykseen, mutta joukossa on myös erinomaisen hyvin suoriutuvia. Hyvin heikosti menestyviä on perusopetuksen päättövaiheessa kuitenkin vähemmän kuin alemmilla luokilla.

Pohdittavaa

Maahanmuuttajataustaisten oppilaiden osalta opetussuunnitelman perusteet muuttuivat vuonna 2004 oleellisesti. Vuoden 1994 perusteiden mukaan suomi/ruotsi toisena kielenä -oppimäärän arvosana ja maahanmuuttajien oman äidinkielen arvosana muodostivat todistukseen keskiarvon äidinkieli ja kirjallisuus -oppiaineessa. Vuoden 2004 perusteiden mukaan ainoastaan suomi/ruotsi toisena kielenä -oppimäärä arvioidaan äidinkieli ja kirjallisuus -oppiaineessa. Suositus maahanmuuttajien äidinkielen opetuksen perusteiksi on perusteasiakirjan liitteenä, joten oman äidinkielen opetus on näin perusopetusta täydentävää opetusta. Näin ollen siitä annetaan erillinen osallistumistodistus, jonka arvosanaa ei lasketa todistuksen keskiarvoon.

Opetushallitus

Hakaniemenranta 6, PL 380, 00531 Helsinki, puhelin 040 348 7555, faksi 040 348 7865, etunimi.sukunimi@oph.fi, www.oph.fi

Utbildningsstyrelsen

Hagnäskajen 6, PB 380, 00531 Helsingfors, telefon 040 348 7555, fax 040 348 7865, förnamn.efternamn@oph.fi, www.oph.fi

Maahanmuuttajien oman äidinkielen opetuksesta saatava arvosana todistuksessa lisääisi oman äidinkielen opetuksen statusta. Myös omakielisen opetuksen on todettu kansainvälisissä tutkimuksissa parantavan maahanmuuttajaoppilaiden oppimistuloksia erityisesti maahanmuuton alkuvaiheessa.

Suomen tai ruotsin kieli on maahanmuuttajataustaisille oppilaille sekä oppimisen kohde että sen väline. Tästä syystä on tärkeää, että maahanmuuttajaoppilas saa perusopetuksen aikana vankan suomen kielen taidon. Perusopetuksen aikana saavutettu suomen kielen taito on maahanmuuttajalle tärkeä myös perusasteen jälkeisten opintojen sekä koko suomalaiseen yhteiskuntaan kotoutumisen perusta. Maahanmuuttajien opetuksessa tulee panostaa erityisesti suomen tai ruotsin kielen hallintaan, joka luo pohjaa jatko-opinnoissa ja työelämässä menestymiselle sekä mahdollistaa kotoutumisen suomalaiseen yhteiskuntaan. Opetusministeriön uusi asetus tulee lisäämään mahdollisuutta saada enemmän erillistä suomi/ruotsi toisena kielenä -opetusta. Säädöspohjaa tulisi kuitenkin myös tarkentaa, jos halutaan, että opetusjärjestelyissä ei olisi niin paljon kuntakohtaista erilaisuutta ja siitä johtuvaa epätasa-arvoa.

Nykyisen tuntijakoasetuksen ja opetussuunnitelman perusteiden sanamuotojen välillä on myös pieni ero. Tuntijakoasetus ilmaisee suomi/ruotsi toisena kielenä -opetuksesta väljemmin: ”koulun opetuskielen mukaan määräytyvän äidinkielen ja kirjallisuuden sijasta maahanmuuttajille **voidaan opettaa** joko kokonaan tai osittain suomen tai ruotsin kieltä erityisen maahanmuuttajille tarkoitetun oppimäärän mukaisesti”. Opetussuunnitelman perusteiden sanamuoto sen sijaan on, ”että oppilaille, joiden äidinkieli ei ole suomi, ruotsi tai saame ja joiden suomen tai ruotsin kielen taito ei ole äidinkielen tasoinen kaikilla kielitaidon osa-alueilla, **opetetaan** suomea tai ruotsia toisena kielenä joko kokonaan tai osittain suomi tai ruotsi äidinkielenä -oppimäärän sijaan”.

Erityisen haastava ryhmä ovat perusopetuksen päättövaiheessa maahan tulleet maahanmuuttajanuoret, jotka eivät ehdi perusopetuksen aikana saavuttaa sellaisia valmiuksia, joita jatko-opinnot Suomessa edellyttävät. Tämän ryhmän koulutukseen on paikallisesti kehitetty hyviä malleja, joiden pohjalta voitaisiin tehdä valtakunnallisia linjauksia. Lainsäädäntöä olisi tarpeen muuttaa siten, että perustuslaissa jokaiselle Suomessa asuvalle määritelty oikeus perusopetukseen toteutuisi, kun sen järjestämisestä kaikille säädettäisiin myös velvoite.

Toisen polven maahanmuuttajien määrän lisääntyessä tulee yhä enemmän ajankohtaiseksi pohtia myös sitä, voidaanko samoja tavoitteita ja sisältöjä ja erityisesti päättöarvioinnin kriteereitä soveltaa sekä ensimmäisen että toisen polven maahanmuuttajiin.

Maahanmuuttajataustaisten opetus on Suomessa vakiintunut. Silti edelleen puuttuu valtakunnallisesti määritelty opettajakelpoisuus perusopetukseen valmistavan opetuksen opettajien ja maahanmuuttajien oman äidinkielen opettajien osalta. Myös alan tutkimusta tehdään Suomessa enenevässä määrin, mutta tutkimustietoa tarvittaisiin kipeästi lisää myös koulutuspoliittisen päätöksenteon tueksi. Ruotsi toisena kielenä -ala sen sijaan on vielä muotoutumassa, mutta se voi hyödyntää Ruotsissa tehtyä tutkimusta ja materiaalituotantoa.